

خواب اقتصاد در بستر تحریم

ارزیابی دکتر بهروز اخلاقی، دانشیار سابق دانشگاه تهران، وکیل دادگستری، مشاور حقوقی و عضو هیأت تحریریه ماهنامه «اقتصاد ایران»

تأخیر و تعلل در ورود به روند جهانی شدن اقتصاد، به مفهوم صرف نظر کردن از سرمایه و تکنولوژی، عدم رعایت استانداردها و قواعد بین‌المللی و چشم پوشی از امتیازات و ترجیحاتی است که در نظام اقتصادی جهان وجود دارد. این امر، نه تنها فاصله تکنولوژیکی کشورمان را با جهان افزایش خواهد داد، بلکه با کاهش سرمایه گذاری و تولید برای بازار محدود داخلی به جای بازار گسترده جهانی، موقعیت کشور را در منطقه و جهان تضعیف خواهد نمود. با تضعیف موقعیت اقتصادی و افزایش فاصله تکنولوژی کشورمان با جهان، ما به گونه‌ای شاهد تضعیف موقعیت سیاسی و امنیتی کشور خواهیم بود.

موقعیت ضعیف رقابتی و افزایش وابستگی به صدور نفت و گاز، دومین موضوعی است که باید جدی گرفته شود. انزوای کشور و دور ماندن از روند جهانی شدن اقتصاد تبعات مختلفی دارد. عدم بهره‌گیری از سرمایه و تکنولوژی خارجی، بالا بودن نسبی هزینه انجام مبادلات و کاهش تقاضا برای کالاها و خدمات قابل صدور از تبعات این مسأله خواهند بود که جملگی قدرت رقابت را با رقبای خارجی کاهش می‌دهند و در نهایت موجب افزایش وابستگی به درآمدهای بی‌ثبات و پایان پذیر نفتی می‌گردند.

سومین عاملی که به موقعیت اقتصادی و سیاسی کشور لطمه می‌زند، کاهش بالقوه محصول ناخالص داخلی و افزایش فقر و بیکاری در بلند مدت است. کاهش سرمایه گذاری خارجی و محرومیت نسبی در دستیابی به بازارهای جهانی، کاهش رشد تشکیل سرمایه را در کشور به همراه دارد که این مسأله، در بلند مدت موجب کاهش رشد ذخیره سرمایه و در نتیجه کاهش رشد اقتصادی بالقوه خواهد شد که تبعات بعدی آن، افزایش نرخ بیکاری و فقر در جامعه است. بررسی‌ها و آمار حکایت از آن دارند، کشورهایی که از درجه آزادی بالاتر و اقتصاد بازتری در قیاس با دیگر کشورها برخوردارند، رشد اقتصادی و درآمد سرانه بالاتری هم دارند.

علاوه بر موارد مذکور، انزوای کشور در عرصه اقتصاد منطقه‌ای و جهانی و دور ماندن از روند جهانی شدن را می‌توان به عنوان عامل چهارم آثار

تحریم‌ها به حساب آورد. عدم پذیرش و اعمال قواعد جهانی در زمینه رعایت حقوق مالکیت‌های فکری و عدم جذب سرمایه‌های خارجی باعث شده‌اند که سرعت تحولات تکنولوژی در کشور به مراتب کندتر از جهان باشد. بسته بودن اقتصاد به علاوه برای تولید کنندگان داخلی، انگیزه چندانی جهت ارتقای تکنولوژی باقی نمی‌گذارد و این امر، شکاف تکنولوژیکی را بیش از پیش عمیق‌تر خواهد نمود.

پنجمین عامل را می‌توان به تنزل کیفیت کالاهای تولید شده در داخل ارتباط داد. بسته ماندن نسبی اقتصاد کشور، در پناه حمایت‌های تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای به همراه موارد دیگری چون عدم ورود سرمایه، عدم انتقال تکنولوژی جدید، عدم نیاز به رعایت استانداردها و قواعد بین‌المللی، باعث می‌شوند محصولات با کیفیت پایین تولید شوند که توان رقابت و فروش را نداشته باشند.

تحریم‌ها و اقتصاد ایران

نکته آن که تشدید تحریم‌ها، عوامل مذکور را هم شدت می‌بخشند. تحریم‌ها، علیرغم ادعای برخی از کارگزاران و مسؤولان اجرایی کشور، اقدامات عبث و بیهوده‌ای به حساب نمی‌آیند. این تحریم‌ها که ابتدا از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد و سپس دولت ایالات متحد و کشورهای عضو اتحادیه اروپا و به دنبال آن ژاپن و کره جنوبی به اجرا گذاشته شده‌اند و دامنه آنها وسعت یافته است، بنیان اقتصاد کشور را هدف گرفته‌اند و هم‌اکنون در زمینه‌های مختلف در روابط بازرگانی بین‌المللی ایران با سایر کشورها اثر گذاشته‌اند، به طوری که بخش‌های عمده‌ای از شرکت‌های

بازرگانی ایرانی طرف قرارداد با شرکت‌های خارجی را تهدید می‌کنند. خروج معاملات ارزی از مدار اکثر بانک‌های ایرانی و خارجی و توسل به صرافی‌ها و پرداخت‌های نقدی، برخی از شرکت‌ها را فلج و برخی را با معضلات مالی سختی روبه‌رو ساخته است. این تحریم‌ها از یک سو، انزوای بیشتر ایران و دور ماندن از عرصه تجارت جهانی را تشدید می‌کنند و از سوی دیگر، بار مالی ناشی از آنها در نهایت به دوش مصرف کنندگان نهایی داخلی انتقال می‌یابد. این روند که آثار خود را هم‌اکنون در سطوح مختلف به جا گذاشته است، در صورت تداوم موجب وخامت بیشتر اوضاع خواهد شد و بعید است به زودی به پایان خود برسد؛ به عبارت دیگر، این رشته سر دراز دارد.

باید توجه داشت که برخوردهای انفعالی و شعار گونه و همچنین تلاش برای دور زدن این تحریم‌ها با پرداخت هزینه‌های آن، شاید از جهت مصرف داخلی پاسخگو و آرامش دهنده باشد، ولی این به معنای پاک کردن صورت مسأله است و خود مسأله حل نشده باقی است و با گذشت زمان عمیق‌تر و خسارت بارتر از قبل خواهد بود.

منطق حکم می‌کند

برخورد منطقی و عقلایی آن است که دست اندرکاران مدیریت اجرایی کشور، با اتخاذ تدابیر سیاسی، اقتصادی و دیپلماتیک و با سر پنجه تدبیر، در جست‌وجوی راه‌حل‌های عملی در صد کاهش اثرات این تحریم‌ها و نهایتاً حل آنها برآیند. در فضای بسته سیاسی کشور، اتخاذ چنین تدابیری بسیار مشکل خواهد بود. از تعاطی افکار و عقاید گروه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، راهکارها، امکان ظهور و بروز خواهند یافت. در غیر این صورت، ضرر و زیان‌های جبران ناپذیر ناشی از چنین تحریم‌هایی نهایتاً بر دولت و ملت تحمیل خواهند شد.

کشور ما ایران با موقعیت سیاسی، اقتصادی و جغرافیایی ممتاز خود در منطقه و با برخورداری از امکانات وسیع خدادادی و سرمایه‌های انسانی، شایسته مقام و موقعیت بهتری در جهان پُرشتاب کنونی است، ولی باید این امکانات از قوه به فعل درآیند. انشاءالله. ■